

สรุป ปัญหา และข้อเสนอแนะ

แม้ว่าสภาพของดินฟ้าอากาศในเขตพื้นที่ของโครงการฯ "คอนซูนห้วย" จะเหมาะสมกับการปลูกสับปะรด เพราะสับปะรดมีคุณสมบัติสามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมในภูมิภาคแถบจังหวัดเพชรบุรีได้ดี และผลตอบแทนในการลงทุนปลูกสับปะรด ผลิคน้ำส้มสายชู และนำหวานสับปะรดก็มีอัตราผลตอบแทนสูง แต่อย่างไรก็ตาม การลงทุนเกี่ยวกับสับปะรด และผลิตผลแปรรูป ก็ยังประสบปัญหาบางประการ ซึ่งพอจะสรุปแบ่งตามผลิตภัณฑ์เป็น ๒ ส่วน คือ ปัญหาเกี่ยวกับสับปะรดและปัญหาเกี่ยวกับผลิตผลแปรรูป

ปัญหาเกี่ยวกับสับปะรดนั้นแยกเป็น ๒ ส่วน

๑. ปัญหาค้านการปลูก

- ๑.๑ ผลผลิตต่อไร่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ
- ๑.๒ คุณภาพไม่ไคมาตรฐาน
- ๑.๓ ต้นทุนการปลูกต่อไร่สูง
- ๑.๔ ขาดเงินทุน

๒. ปัญหาค้านการตลาด

๒.๑ ราคาตกต่ำในบางระยะ โดยเฉพาะในระยะที่สับปะรดออกสู่ตลาดมาก หรือในบางระยะอุปทานสับปะรดที่ผลิตได้ไม่สม่ำเสมอ

ปัญหาเกี่ยวกับผลิตผลแปรรูป

๑. ปัญหาค้านการผลิต

- ๑.๑ ต้นทุนการผลิตสูง
- ๑.๒ คุณภาพไม่คอบไคมาตรฐาน
- ๑.๓ ขาดเงินทุน

๒. ปัญหาคำนการตลาด

- ๑) ผลผลิตที่ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย
- ๒) ราคาค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าประเภทเดียวกัน

ปัญหาเกี่ยวกับสับปะรด

๑. ปัญหาเกี่ยวกับการปลูก

๑.๑ ผลผลิตต่อไร่อยู่ในเกณฑ์ต่ำ จะเห็นได้ว่า จากการสำรวจโดย นายสันติภาพ แพนงนกร หัวหน้าการอำเภอชะอำ ในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ - ๒๕๑๔ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ปีละ ๑๐ ตัน แต่จากการสำรวจข้อมูลตามวิทยานิพนธ์นี้ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ - ๒๕๒๒ ผลผลิตเฉลี่ยต่อไร่ ลดลงเหลือปีละ ๖.๓ ตัน ซึ่งสาเหตุที่ผลผลิตต่อไร่มีแนวโน้มลดลงเนื่องจาก

๑.๑.๑ ขาดการเอาใจใส่ดูแลอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการบำรุงรักษา เช่น การใส่ปุ๋ย และการใช้ยาปราบวัชพืชตามกำหนดเวลาที่เหมาะสม รวมทั้งอัตราส่วนการใส่ปุ๋ยและการใช้ยาปราบวัชพืชไม่ได้ขนาดตามหลักวิชาการที่ถูกต้อง

๑.๑.๒ ชาวไร่ประสบปัญหาฝนแล้งติดต่อกันมา โดยตลอดเป็นเวลา ๓ - ๔ ปี ทำให้ปริมาณผลผลิตต่อไร่ลดต่ำลงจนเห็นได้ชัด

๑.๑.๓ ชาวไร่ยังขาดหลักวิชาการที่ดี ที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูก ทั้งนี้ เนื่องจากสมาชิกภายในโครงการฯ ส่วนใหญ่กระจัดกระจายมาจากแถบจังหวัดใกล้เคียงและต่างก็มาจากบุคคลที่ประกอบอาชีพต่างกัน ดังนั้น ความถนัดในด้านการปลูกสับปะรดโดยเฉพาะจึงยังมีน้อย

ข้อเสนอแนะ

เจ้าหน้าที่หรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง เช่น เกษตรจังหวัด ควรจะช่วยยกระดับผลผลิตต่อไร่ของชาวไร่ให้สูงขึ้น ซึ่งจะเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลง โดย

๑. ส่งเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ เชี่ยวชาญในการปลูกสับปะรดไปให้คำแนะนำ และชี้แจงแก่ชาวไร่ถึงหลักวิชาการที่ถูกต้อง นับตั้งแต่การกำหนดช่วงเวลาการปลูก การเตรียมดิน การค้ำขนาดหน่อที่ถูกต้อง การปลูก การใส่ปุ๋ย การปราบวัชพืช โดยการฉีดแปลงสาธิตเป็นตัวอย่างภายในบริเวณเนื้อที่เพาะปลูกของโครงการฯ

๑.๒ คุณภาพไม้ไค้มาตรฐาน เนื่องจากขนาดของพันธุ์ที่ปลูกนั้นมิได้มีการ คัดเลือกขนาด ส่วนใหญ่ชาวไร่จะอาศัยหน่อพันธุ์ที่ตนมีอยู่ หรือขอซื้อจากชาวไร่แถบ ใกล้เคียง โดยมิได้คัดพันธุ์ปลูกตามขนาด ทำให้คุณภาพของผลผลิตจึงยังไม่ดีเท่าที่ควร ขอเสนอแนะ

๑. แนะนำวิธีค้ำขนาดหน่อพันธุ์ที่จะให้ความสม่ำเสมอในเรื่องการเจริญเติบโต และคุณภาพของผลผลิตที่ไค้มาตรฐาน

๒. แนะนำเทคนิคการใช้สารเคมีเร่งดอก ให้ชาวไร่ได้รู้ถึงช่วงเวลา การใช้สารเคมีเร่งดอก ซึ่งจะมีความสัมพันธ์ต่อขนาดของต้นและส่งผลสะท้อนไปถึงขนาด ของผลสับปะรดที่ผลิตได้ควย

๑.๓ ต้นทุนการปลูกต่อไร่สูง ต้นทุนปลูกสับปะรดที่สำคัญได้แก่ค่าบำรุงรักษา ประมาณเกือบร้อยละ ๕๐ ของต้นทุนทั้งหมด รองลงมาได้แก่ค่าแรงในการตัดและเก็บผล ประมาณร้อยละ ๑๐ ซึ่งปัจจุบันค่าน้ำมันและค่าครองชีพมีแนวโน้มสูงขึ้น ค่าแรงงานสูง ตามไปด้วย เป็นเหตุให้ต้นทุนการปลูกสูงขึ้น เมื่อต้นทุนสูงขึ้นในขณะที่รายได้ของชาวไร่ เพิ่มขึ้นในอัตราที่ไม่สมดุลกัน ทำให้ชาวไร่ประสบกับความเดือดร้อน

ขอเสนอแนะ

๑. เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้สูงขึ้น เนื่องจากถ้าผลผลิตต่อไร่สูงขึ้น ต้นทุนของสับปะรดต่อกิโลกรัมก็จะต่ำลง ซึ่งอาจทำได้โดยการส่งเสริมการปลูกให้ถูก หลักวิชา ใช้หน่อพันธุ์ที่เหมาะสม

๒. คิดค้นหาวิธีการที่จะสามารถเก็บผลได้เร็วขึ้น ปัจจุบันระยะเวลา นับจากการปลูกถึงการเก็บผลต้องใช้เวลายาวนาน ประมาณ ๑๒ เดือน ถ้ามีวิธีที่จะช่วยให้เก็บผลได้เร็วขึ้น โดยผลผลิตใกล้เคียงกับที่เคยเก็บเกี่ยวได้ในระยะเวลา ๑๒ เดือน ก็จะทำให้เก็บผลผลิตได้มากขึ้น ซึ่งสามารถจะลดต้นทุนต่อหน่วยให้ต่ำลง

๓. ควร เปิดอบรม เทคนิคใหม่ ๆ เพื่อหาทาง เพิ่มผลผลิตต่อไร่ หรือ ใช้วิชาการใหม่ ๆ เข้าช่วย เพื่อให้สับปะรดออกผลได้ในช่วงระยะเวลาที่ท้องตลาด ขาดแคลน

๑.๔ ปัญหา เรื่อง เงินทุน ชาวไร่ส่วนใหญ่มีฐานะยากจน เงินทุนที่ใช้จ่าย ส่วนใหญ่ มักจะต้องกู้ยืมมาใช้ในการลงทุน เป็นเหตุให้ชาวไร่ต้องแบกรับภาระค่าใช้จ่ายดอกเบี้ย สูง ต้นทุนในการผลิตสูงไปด้วย อีกทั้งสถาบันการเงินส่วนใหญ่ มักจะไม่มีมาตรการปล่อย เงินกู้ให้กับเกษตรกร เนื่องจากสถาบันการเงินเหล่านี้มักจะประสบปัญหาไม่ได้รับเงินกู้ คืนตามกำหนดเวลา ดังนั้น ชาวไร่ส่วนใหญ่จึงหาแหล่งเงินกู้ไม่ได้ บางรายที่หาแหล่ง เงินกู้ได้ ก็ได้รับเงินกู้ในวงเงินต่ำไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย

ข้อเสนอแนะ

๑. สมาชิกในโครงการฯ ควรรวมตัวกันจัดตั้ง เป็นศูนย์หรือในรูป สหกรณ์ เพื่อ เป็นตัวแทนในการติดต่อขอกู้เงินจากสถาบันการเงิน และนำมาให้สมาชิก กู้ยืมต่ออีกทอดหนึ่ง โดยเน้นที่จะให้ชาวไร่แต่ละรายสามารถจะกู้เงินได้เพียงพอกับความ ต้องการ อันแท้จริง และตามความจำเป็นรวมทั้งจัดหาแหล่งเงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำให้ด้วย

๒. ทางศูนย์หรือสหกรณ์ ควรจะจัดส่งเจ้าหน้าที่ไปให้คำแนะนำแก่ สมาชิกเกี่ยวกับแผนงานเพาะปลูก เพื่อส่งเสริมการปลูกให้มีประสิทธิภาพ และสามารถ จะกำหนดระยะเวลาของการใช้เงินกู้ตามกำหนดเวลาด้วย

๒. ปัญหาด้านการตลาด

๒.๑ ราคาขายตกต่ำในบางระยะ โดยเฉพาะในระยะที่สับปะรดออกสู่ ท้องตลาดมาก สับปะรดจะให้ผลมากอยู่ ๒ ช่วง คือในราวเดือนเมษายน - มิถุนายน และในราวเดือนตุลาคม - ธันวาคม อันเป็นระยะเวลาที่สับปะรดออกผลตามธรรมชาติ ราคาจึงตกต่ำลง เป็นเหตุให้ชาวไร่มีรายได้ไม่สม่ำเสมอ เพราะนอกจากรายได้ของ ชาวไร่จะขึ้นอยู่กับผลผลิตแล้ว ยังขึ้นอยู่กับราคาของสับปะรดด้วย เมื่อราคาของสับปะรด ขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานของสับปะรดในท้องตลาด และระยะเวลาของการปลูกถึงระยะ เก็บผลผลิตจนถึง ๑๒ เดือน เป็นเหตุให้อุปทานของสับปะรดไม่สม่ำเสมอ จึงมีผลกระทบ กระทบถึงราคาของสับปะรดในท้องตลาดด้วย

ข้อเสนอแนะ

๑. จัดการวางแผนและควบคุมคุณภาพให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด โดยการส่งเจ้าหน้าที่หรือตัวแทนที่มีความรู้ด้านการเกษตรออกไปให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้สารเคมีเร่งดอก หรือสารเคมียืดอายุการแก่ของผลออกไป วิธีการหยอดแก๊สเพื่อเร่งการออกผล ตลอดจนการใช้สารเคมียืดระยะเวลาการออกผลให้ยาวออกไปกว่าเดิม ซึ่งจะเป็นทางหนึ่งที่จะสามารถช่วยให้สับปะรดกระจายการออกผลในระหว่างปีสม่ำเสมอขึ้น

๒. พยายามส่งเสริมการผลิตที่จะใช้สับปะรดเป็นวัตถุดิบให้มากขึ้น ซึ่งจะช่วยลดอุปทานในระหว่างที่มีสับปะรดมากเกินความต้องการในท้องตลาด ดังจะเห็นได้ว่าชาวไร่สามารถแก้ปัญหาวีธีปริมาณสับปะรดมีมากหรือสับปะรดที่ตัดเก็บได้มีค่าหนึ หรือขนาดของผลไม่ไค้ขนาดมาตรฐาน โดยการนำไปแปรรูปเป็นน้ำส้มสายชูและน้ำหวานสับปะรด เป็นการเพิ่มรายได้ทางหนึ่ง นอกจากนี้ ชาวไร่ควรจะได้พยายามศึกษาหาวิธีการหาประโยชน์จากสับปะรดในรูปของผลิตภัณฑ์แปรรูปอื่น ๆ ดังได้กล่าวไว้ในภาคผนวก ข.

ปัญหาเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์แปรรูป

ในการนำสับปะรดไปทำการแปรรูปเป็นน้ำส้มสายชู และน้ำหวานสับปะรด แม้ว่าจะเป็นการเพิ่มรายได้ของชาวไร่ไค้วิธีหนึ่ง แต่ชาวไร่ที่ทำการผลิตก็ยังมีประสบปัญหา ซึ่งพอสรุปได้เป็นปัญหาค้นการผลิต และปัญหาค้นการตลาดไค้ดังต่อไปนี้

๑. ปัญหาค้นการผลิต

๑.๑ ต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากการผลิตสินค้าแปรรูปนั้น ชาวไร่จัดทำกันในรูปของอุตสาหกรรมในครัวเรือน และปริมาณที่ทำการผลิตนั้น มักจะผลิตจำนวนไม่มาก ชาวไร่ส่วนใหญ่ก็จะทำการผลิตเมื่อมีการสั่งซื้อ ดังนั้น ต้นทุนคงที่ต่อหน่วยในการผลิตจึงค่อนข้างจะสูง

ข้อเสนอแนะ

๑. จัดตั้งเป็นศูนย์ภายในโครงการฯ และร่วมกันจัดทำการผลิต โดยตั้งเป็นอุตสาหกรรมขนาดย่อม ศึกษาหาวิธีการผลิตที่จะช่วยลดต้นทุนในการผลิตให้ต่ำลง คำนวณตัวเลขที่แสดงในตารางที่ ๕ และ ๑๐ จะเห็นได้ว่าค่าใช้จ่ายบางอย่างเช่น ค่าภาชนะที่ใช้ในการบรรจุคอนข้างจะสูง เมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ทั้งหมด ซึ่งชาวไร่อาจจะร่วมกันออกความคิดเห็นหาวิธีที่จะนำเอาภาชนะบรรจุอย่างอื่นมาใช้ทดแทน เพื่อลดต้นทุนการผลิตลง

๒. ในการผลิตน้ำส้มสายชูนั้น จะเห็นได้ว่าเปอร์เซ็นต์ของการสูญเสียในระหว่างการผลิตคอนข้างสูง โดยเฉพาะประมาณ ๔๕ เปอร์เซ็นต์ ซึ่งชาวไร่ผู้ผลิตควรจะได้หาเทคนิควิธีการที่จะลดเปอร์เซ็นต์การสูญเสียให้น้อยลง อันจะเป็นผลให้ต้นทุนการผลิตก็จะลดลงไปด้วย

๑.๒. คุณภาพไม่คงที่มาตรฐาน จากการผลิตซึ่งกระทำกันภายในครอบครัว ความเข้มงวดเกี่ยวกับกรรมวิธีการผลิตจึงคอนข้างจะน้อย ทำให้สินค้าที่ผลิตออกมาได้จากชาวไร่แต่ละครอบครัวมีคุณภาพที่ต่างกัน ไม่ได้มาตรฐานเท่าเทียมกัน เป็นเหตุให้ความนิยมในสินค้าน้อยลง

ข้อเสนอแนะ

๑. เมื่อชาวไร่ได้ร่วมกันจัดทำการผลิตโดยตั้งเป็นศูนย์ผลิต ออกจำหน่ายเป็นแหล่งเดียวกัน ความเข้มงวดเกี่ยวกับกรรมวิธีการผลิตมีมากขึ้น คุณภาพของสินค้าที่ได้ก็จะได้มาตรฐานขึ้น

๒. จัดหาผู้เชี่ยวชาญทางด้านผลิตผลแปรรูปมาสาธิตให้ทราบถึงวิธีการผลิตที่ถูกต้อง ถูกอนามัยขึ้น อันจะเป็นการปรับปรุงคุณภาพของผลิตผลให้สูงขึ้น

๓. จัดหาเครื่องมือและอุปกรณ์ในการผลิตที่ทันสมัยขึ้น อันจะเป็นการยกมาตรฐานคุณภาพการผลิตให้สูงขึ้น กรรมวิธีการผลิตที่ทันสมัยขึ้น ซึ่งอาจจะสามารถลดเปอร์เซ็นต์ของการสูญเสียในระหว่างการผลิตให้น้อยลง ต้นทุนก็จะลดลงไปได้

๑.๓. ฐานเงินทุน ในการผลิตสินค้าแปรรูปนั้น ชาวไร่จะต้องมีเงินทุนหมุนเวียน ที่จะต้องใช้จ่ายในระหว่างการผลิตเป็นจำนวนเงินไม่น้อย ทั้งนี้เพราะว่าสถาบันการเงินที่ให้ความช่วยเหลือแก่ชาวไร่ในโครงการฯ ขณะนี้ได้แก่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และธนาคารกรุงเทพ จำกัด กำหนดวงเงินให้ชาวไร่แต่ละครอบครัวกู้ได้ประมาณ ๓๐,๐๐๐ บาท จำนวนเงินดังกล่าวนี้ ชาวไร่ใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการปลูกได้เพียงอย่างเดียว ไม่มีเหลือสำหรับใช้เป็นค่าใช้จ่ายในการผลิตสินค้าแปรรูป

ข้อเสนอแนะ

๑. หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องหรือสหกรณ์ในโครงการฯ ควรจะได้เป็นตัวแทนในการจัดหาแหล่งเงินทุน โดยการกู้เงินในนามของสหกรณ์ แล้วนำมาให้สมาชิกกู้ต่ออีกทอดหนึ่ง สหกรณ์อาจจะจ่ายเงินกู้แก่สมาชิกเป็นเงินสด หรือจ่ายเป็นสิ่งที่จำเป็นแก่สมาชิกแทนตัวเงิน หรือจ่ายทั้งเงินและสิ่งของสู่แต่ความจำเป็นและความต้องการของสมาชิกแต่ละราย

๒. จัดหาผู้เชี่ยวชาญไปให้คำแนะนำและช่วยเหลือในด้านการวางแผนจัดจำหน่ายผลิตผลแปรรูปของชาวไร่ โดยสหกรณ์อาจจะดำเนินการรับซื้อผลิตผลที่ชาวไร่ผลิตได้ และดำเนินการ เป็นผู้จำหน่ายเอง

๓. ปัญหาค้นหาการตลาด ผลิตแปรรูปของชาวไร่ในโครงการฯ ทั้ง ๒ ชนิด ได้แก่ น้ำส้มสายชู และน้ำหวานสับปะรด มีคู่แข่งและสินค้าทดแทนในท้องตลาดค่อนข้างมาก จึงก่อให้เกิดปัญหาดังนี้

๓.๑ ผลิตภัณ์ยังไม่เป็นที่แพร่หลาย ทั้งน้ำส้มสายชูและน้ำหวานที่ผลิตได้โดยชาวไร่ภายในโครงการฯ ยังไม่ค่อยเป็นที่ยอมรับและรู้จักในกลุ่มผู้บริโภคอีกทั้งภาชนะที่บรรจุขวดก็ยังไม่เป็นที่ดึงดูดความสนใจเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

๑. ชาวไร่ควรจะหาวิธีปรับปรุงรูปลักษณะของภาชนะที่ใช้บรรจุขวดใหม่ให้ใ้มาตรฐานเช่นเดียวกับสินค้ายี่ห้ออื่น ๆ ในท้องตลาด

๒. พยายามประชาสัมพันธ์ให้สินค้าที่ผลิตได้แพร่หลายออกไปในกลุ่มผู้บริโภค เช่นส่งสินค้าที่ผลิตเข้าร่วมในงานแสดงสินค้าต่าง ๆ

๓. สำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค สำนักงานนายกรัฐมนตรี อาจให้การสนับสนุนโดยการชี้แจงให้ประชาชนทราบถึง โทษของการบริโภคน้ำส้มสายชู ที่ยืมที่นิยมบริโภคโดยทั่วไป และแนะนำให้หันมาบริโภคน้ำส้มสายชูที่ทำจากสับปะรดแทน ซึ่งจะเป็นผลให้น้ำส้มสายชูในโครงการฯ แพร่หลายมากขึ้น

๒.๒ ราคาของสินค้าค่อนข้างจะสูง เมื่อเปรียบเทียบกับ สินค้าประเภทเดียวกัน ซึ่ง มีหลายยี่ห้อ ดังนั้น ผู้ผลิตบางรายพยายามลดราคาสินค้า ของตนให้ต่ำลง เพื่อจะสามารถครองตลาดผลิตภัณฑ์ได้ ก่อให้เกิดการแข่งขันในด้าน ราคาของสินค้าขึ้น

ข้อเสนอแนะ

๑. ชาวไร่ควรจะได้ ร่วมกลุ่มกันผลิต เพื่อสามารถจะลดต้นทุน การผลิตให้ต่ำลง

๒. หาวิธีการที่จะลดปริมาณการสูญเสียในระหว่างการผลิตให้น้อยลง ต้นทุนของสินค้าก็จะลดลงไปด้วย เมื่อต้นทุนลดลงก็สามารถจะขายในราคาต่ำลง เช่นเดียวกับสินค้ายี่ห้ออื่น ๆ ได้

สรุป

โครงการจัดสรรที่ดินตามพระราชประสงค์ "ขอนแก่นห้วย" จัดเป็นโครงการ ที่ประสบผลสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการฯ ที่จะช่วยเหลือสนับสนุนกลุ่ม เกษตรกรที่ยากจน ไม่มีที่ดินเพาะปลูกทำมาหากินเป็นของตนเอง โดยจัดสรรที่ดินให้แก่ เกษตรกร ครบครัวละ ๑๕ ไร่ แนะนำให้เกษตรกร เลือกลงทุนเพาะปลูกพืชที่จะให้ผล คอบแทนสูง และมีรายได้เพียงพอที่จะจุนเจือครอบครัว นอกจากนี้สมเด็จพระเจ้า- ลุดกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ ยังได้ทรงสนับสนุนให้ชาวไร่มีรายได้เพิ่มขึ้น โดย แนะนำวิธีการแปรรูปสับปะรดผลิตเป็นน้ำส้มสายชู และนำหวานสับปะรด ทรงจัดหาผู้ มีความรู้ เชี่ยวชาญไปสาธิตให้ชาวไร่ ได้ทราบถึงกรรมวิธีการผลิตที่ถูกต้อง เป็นการ ส่งเสริมให้ชาวไร่มีอาชีพอันรอมจากอาชีพหลักที่ทำอยู่ รวมทั้งได้ทรงช่วยเหลือเผยแพร่ ผลิตผลที่ชาวไร่ผลิตได้ให้กว้างขวางเป็นที่รู้จักในกลุ่มผู้บริโภค ดังนั้น จึงจัดเป็น

โครงการตัวอย่างที่มีประโยชน์ต่อเกษตรกรมาก และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ควรจะร่วมมือให้ความสนับสนุนจัสักส่งนักวิชาการและนักส่งเสริมออกไปแนะนำเทคโนโลยีการผลิตใหม่ ๆ ให้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะ เป็นการช่วยลดปัญหาหนี้สินเกษตรกร และสังคมของเกษตรกรในท้องถิ่นที่ยั่งยืนได้

ศูนย์วิทยพัทพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย